Moslim, christen en atheïst hechten aan dezelfde deugden

Deugden zijn niet aan een religie gekoppeld, blijkt uit onderzoek van de Groningse universiteit. Welk geloof ze ook aanhangen, Nederlanders hechten aan respect, betrouwbaarheid, openheid.

Van onze redactie religie & filosofie

Zo verschillend zijn Nederlanders niet: moslim, katholiek, gereformeerd, atheïst – allemaal vinden ze respect belangrijk, en betrouwbaarheid, openheid en zorgzaamheid.

Dat concluderen onderzoekers van het Instituut voor Integratie en Sociale Weerbaarheid van de Rijksuniversiteit Groningen. Uit hun onderzoeksrapport, 'Nederland Deugt', blijkt dat deugden niet aan een religie gekoppeld zijn.

Een opmerkelijke uitkomst, omdat deze overeenkomstige deugden de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving zouden kunnen vergemakkelijken.

Bij het onderzoek – dat onder leiding stond van twee hoogleraren, sociaal psycholoog Jan Pieter van Oudenhoven en arabist-islamkenner Fred Leemhuis – is aan leerkrachten, tieners, ouders, gemeenteraadsleden en popartiesten van verschillende religies gevraagd wat zij belangrijke deugden vinden.

„Het leek alsof ze bij elkaar gespiekt hadden", zei Van Oudenhoven over de resultaten.

Wie het woord deugd in de mond nam, kon decennialang rekenen op opgetrokken wenkbrauwen. Het pad der deugd was voor Vadertje Cats, niet voor vrijgevochten geesten. De laatste decennia is de deugdethiek weer sterk in opkomst.

Volgens de filosoof Paul van Tongeren is dat terecht, want deugden zijn geen beperkende normen of vage waarden, maar kwaliteiten waarin je excelleert. „Zo spreken over morele vorming lijkt mij zinniger dan het normen- en waardendebat."

De deugdethiek is ontstaan in de Griekse Oudheid. Ter bescherming van de stadsstaat stelden filosofen als Plato en Aristoteles een deugdethiek op, die de wilde energie van de vroegere helden diende te kanaliseren.

In het vervolg van de geschiedenis zijn de deugden telkens opnieuw aangepast en vertaald naar de omstandigheden van het moment. Goed voorbeeld daarvan zijn de zogenaamde theologale deugden, die we aan het christendom te danken hebben.

Geloof, hoop en liefde zijn deugden die je niet zelf kunt aankweken door te oefenen, maar die je gegeven moeten worden.

Door ontwikkelingen als het opkomende calvinisme, burgerdom en kapitalisme ontstonden eind achttiende eeuw burgerlijke deugden als

> Het leek alsof ze bij elkaar gespiekt hadden

vlijt, zuinigheid, orde en netheid.

Zo was de deugdethiek verworden tot een symbool van braafheid en tamheid, tot het tegendeel van wat ze ooit was: de ethiek van virtuoze levenskunstenaars.

Uit het onderzoek van Van Oudenhoven en Leemhuis blijkt dat de deugdethiek nu opnieuw een gedaanteverandering heeft ondergaan.

De belangrijkste hedendaagse deugden – van respect, betrouwbaarheid, zorgzaamheid en openheid – hebben niet zozeer betrekking op het individu, ook niet op het geloof maar op de manier waarop we met elkaar omgaan. Zoals Van Oudenhoven in *NRC Handelsblad* concludeerde: „Het is van individuele karaktervorming naar omgangsvormen gegaan."

Dekens vragen Eijk hun hoofdtaken veilig te stellen

Monic Slingerland

AMSTERDAM – Niets hoorden de vijf dekens uit het aartsbisdom over de voortzetting van hun werk, nadat de dekenaten zullen zijn opgeheven. In een pastoraal plan beschrijven ze hun voornaamste taken, met het verzoek aan de aartsbisschop om die ergens onder te brengen. Volgende week gaan de dekens met de bisdomstaf hierover in overleg.

„Uit die beschrijving blijkt onze visie op de kerk", verduidelijkt Henk Bloem, deken van Utrecht. „Willen we een priesterkerk zijn, of een kerk waarin het om het volk Gods gaat? Wij vinden het laatste belangrijk."

Aartsbisschop Wim Eijk liet deze maand weten dat hij de vijf dekenaten, de regionale onderafdelingen van het bisdom Utrecht wil opheffen, om zo te bezuinigen op vooral personeelskosten. Welke visie op de kerk hij heeft, blijft nog onduidelijk. Wel ligt het voor de hand dat de vijf dekenaten vervangen zullen worden door twee of drie regionale verbanden, met regiovicarissen aan het hoofd.

Volgens kanselier Zuijdwijk, binnen de bisdomstaf belast met onder meer het personeelsbeleid, kan een deel van het dekenale werk worden ondergebracht bij de nieuwe regio's. Dat werk zal wel vooral door vrijwilligers gedaan moeten worden, of worden uitbesteed aan krachten die voor een taak worden ingehuurd.

Door de bezuiniging verdwijnen dertig formatieplaatsen, niet alleen bureaumedewerkers, maar ook pastorale professionals. Per 1 september zijn de dekenaten 'in staat van liquidatie'. Lopende zaken kunnen daarna afgehandeld worden, tot 1 januari.

Als belangrijkste taak van dekenaten die niet gemist kan worden, noemt deken Henk Bloem de pastorale scholing van de vele vrijwilligers in de kerk. Op nummer twee staat, zegt deken Bloem, het onderhouden van de onderlinge band tussen pastores en tussen parochies. Binnen het aartsbisdom ontstaan parochieverbanden, waarin parochies samengevoegd zijn. Als er geen contact is tussen die clusters, dreigt ieder parochieverband als een eiland op zichzelf te bestaan, vreest Bloem.

De bisdomstaf zal ook moeten bedenken wie voortaan dat proces van gedwongen samenvoeging van parochies gaat begeleiden. Maar volgens kanselier Zuijdwijk is die taak er makkelijker op geworden doordat na samenvoeging er nog maar 45 parochieverbanden over zijn.

Deken Bloem doet zelf 25 vormselvieringen per jaar, waarbij kinderen van twaalf plechtig worden opgenomen in de kerk. Dat zijn er dus zo'n 125 in het hele bisdom. Volgens kanselier Zuijdwijk kunnen die vieringen ook goed door emeritus-priesters gedaan worden. Daaraan heeft het bisdom geen gebrek.

'Deze opwekking wordt wereldwijd'

Veertien jaar na de pinksterbeweging Torontoblessing is een nieuw soort opwekking aan de gang. Ditmaal vanuit Lakeland in Florida, onder leiding van een ex-drugsverslaafde. De hype is onderweg naar Nederland.

Pauline Weseman

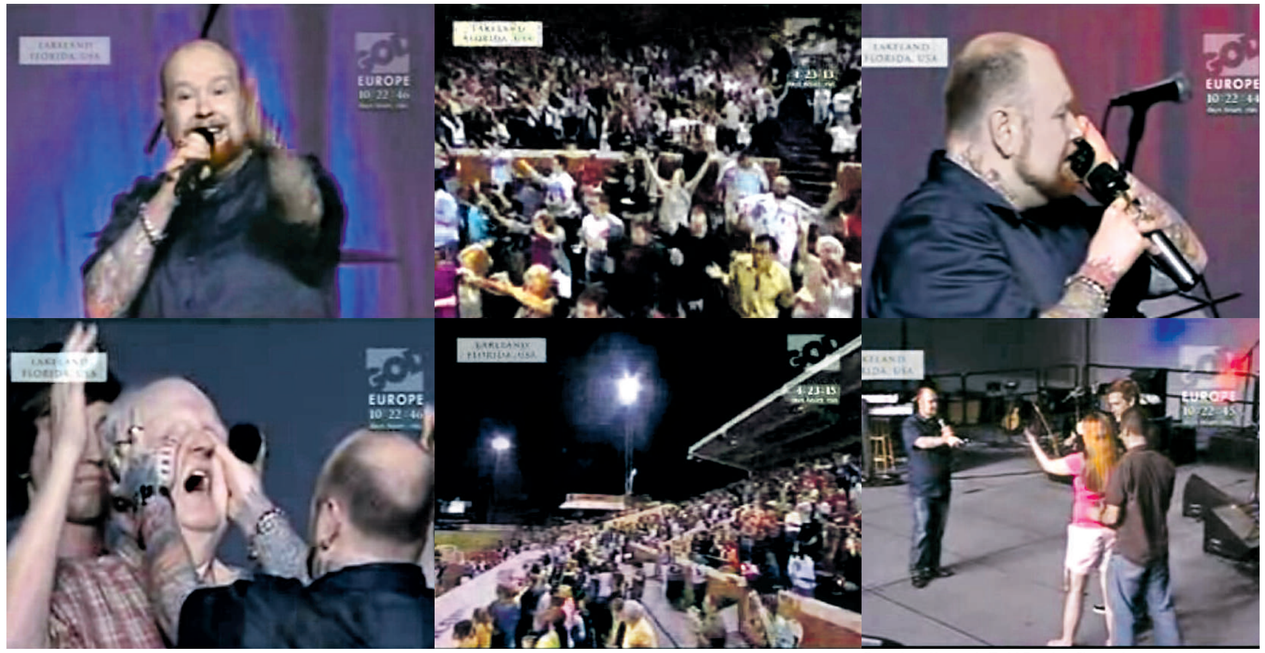

Genezingsdienst olv Todd Bentley. Shots uit youtube-filmpje.

De 32-jarige evangelist Todd Bentley zou maar drie dagen in het Amerikaanse Lakeland blijven voor een campagne waarin hij 'uit naam van God' mensen wilde genezen. Sinds die derde april, nu bijna acht weken geleden, zijn er elke dag twee diensten gehouden. Ze worden integraal uitgezonden via de website en satellietzender van God.tv. Ook YouTube toont diensten waarin te zien is hoe Bentley, een getatoeëerde ex-drugsverslaafde, schreeuwend door een menigte loopt, mensen aanraakt, waarop zij in extase raken en in bosjes tegen de grond gaan. 'Vallen in de Geest', heet dat.

De Ignited Church met 700 plaatsen was binnen een paar dagen te klein voor de avonddiensten, die door Bentley worden geleid. De Canadese evangelist moest uitwijken naar Auburndale Life Church die plaats biedt aan 3000 mensen. Weer een paar dagen later zit hij in Lakeland Centre met 7000 zitplaatsen. Afgelopen vier weekends is het stadion van honkbalclub Lakeland Flying Tigers voor 12.000 mensen afgehuurd. Nog steeds worden rijen van duizenden bezoekers gemeld die de dienst vanaf een scherm buiten moeten volgen.

Via internet loggen per uitzending een half miljoen computergebruikers in, vanuit 100 landen, vertelt Bentley in een interview. Zijn zoveelste, zijn stem is schor. Hij klinkt verbaasd over het succes van deze 'opwekking' en schrijft alles toe aan God. „Wij bidden alleen maar." Hoewel de organisatie eerst voorzichtig per dag de bijeenkomsten plande, verkondigt zij sinds dit weekend op de website www.revivallakeland.org dat de diensten 'onbeperkt' doorgaan.

De avonddiensten trekken per keer reizigers uit tientallen landen. Ook vanuit Nederland. Zoals Arend de Graaf uit Bunschoten. Hij vertrok op stel en sprong met vrouw en zoon eind april voor een week naar Florida. Dat was na het zien van diensten op God.tv. „Gods aanwezigheid voelde ik door het scherm heen. Mensen lachten en huilden. Ik voelde dat daar een wolk of soort substantie van liefde en heling boven hing. Dat wilde ik meemaken. Eenmaal daar was het meest bijzondere om Gods aanwezigheid te voelen. Ik zag kinderen in vreemde talen ('tongen') spreken en mensen de handen opleggen. Ik zag kreupele benen recht worden, zuurstofflessen die onnodig werden. Ik kreeg een diep besef van wie God was. Die ervaring wil ik delen met anderen. Dit is het begin van iets groots. Deze opwekking wordt wereldwijd."

In Engeland en Ierland schijnen volgens De Graaf ook al diensten gehouden te worden door ex-bezoekers. Vanuit Nederland zijn nu ruim twintig Bunschoters en 25 inwoners uit Almere in Florida.

De genezingen zouden spectaculair zijn. Op de in allerlei opgetrokken website revivallakeland.org staat een dagelijkse update van successen. Zaterdag zou de dertiende opstanding uit de dood hebben plaatsgevonden. Een dode man – woonplaats en naam onbekend – stond tijdens zijn begrafenis op uit zijn kist, terwijl een uitzending met Bentley werd getoond. De man verklaarde dat Bentley zijn geest terughaalde uit de hemel.

Zowel op de site als op de podia tijdens de diensten zijn aan de lopende band getuigenissen van bezoekers én kijkers te zien. Want Bentley geneest net zo makkelijk via de digitale snelweg en satelliet. Terwijl hij zijn handen zegenend op een laptop houdt, komen er via de *chat* genezingsberichten binnen vanuit de hele wereld. Op het podium staan mensen op uit rolstoelen, blinden zeggen te kunnen zien. Tumoren zo groot als een baseball verdwijnen volgens Bentley zienderogen. Leukemiepatiënten vertellen hoe hun arts dagen later verbaasd meldt dat op de röntgenfoto's geen ziekte meer te zien is.

> Een dode man stond tijdens zijn begrafenis op uit zijn kist

De Nederlandse Paul van der Laan, professor (pinkster)theologie en kerkgeschiedenis aan de Southeastern University in Lakeland, woont in Lakeland en maakte de prille opkomst van de hype van nabij mee. Enthousiast gemaakt door vrienden, bezocht hij twee diensten en bekeek er meerdere via internet. De eerste dienst zag hij vanaf een scherm in een bijgebouw van Ignited Church. Hij was een beetje teleurgesteld, want wat hij zag was 'niet nieuw en creatief'. „In pinksterkringen zijn wonderen heel normaal. Als ik video's bekijk van genezingsbijeenkomsten, zoals van Tommy Lee Osborn op het Haagse Malieveld in 1958, zie ik geen enkel verschil. Ook in de jaren dat ik eindredacteur was van het EO-programma Omega, zag ik veel tekenen en wonderen. Ik snap die voortdurende verbazing van Bentley dus niet als hij zegt: 'Dit heb ik nog nóóit gezien'. Veel wonderen in Florida, zoals sommige opstandingen maar ook dat mensen plotseling een gouden tand zouden hebben, vind ik erg discutabel en niet verifieerbaar. Vallen in de Geest komt niet in de Bijbel voor.

Ik werd vooral moe van de dienst. Het is een lange zit. Van 19 uur tot middernacht, soms tot 2 uur."

Lakeland is van oudsher geen pinksterstad, met 120.000 inwoners vergelijkbaar met een plaats als Ede, zegt Van der Laan. „Velen roepen dat er nu een profetie is uitgekomen. Afgelopen jaren trok over Lakeland drie keer het oog van een orkaan, waardoor vele daken – ook het mijne – zijn verwoest en met blauwe zeilen zijn afgedekt. Al die blauwe zeilen zouden volgens de betreffende profetie een voorteken zijn van de uitstorting van de hemel op aarde. Nu bestaat er over elke stad wel een profetie, dus daar ben ik niet zo snel van onder de indruk."

Van der Laan wil Lakeland pertinent geen opwekking noemen zoals Bentley beweert, maar een genezingscampagne. „Het verschil met een opwekking is", zegt de kerkhistoricus, „dat er sprake is van een bovennatuurlijk zondebesef en een radicale verandering in de manier van leven. Zoals je zag bij de *First* en *Second Great Awakening* in Amerika in de achttiende en negentiende eeuw. Dat heb ik hier niet gezien. Wel veel emotie. *A lot to do about nothing*. Het geeft bovendien een eenzijdig beeld van God als wondermachine."

Veelzeggender is volgens Van der Laan dat de Ignited Church banden heeft met de Torontoblessing: de kerkelijke vernieuwingsbeweging met meer 'uitingen van de Geest', zoals lachen en vallen, dan genezingen. Veertien jaar geleden beïnvloedde die vanuit Canada charismatische christenen in tientallen landen. In Nederland drong Toronto door in ongeveer honderd charismatische gemeenten. Het nieuwtje leidde tot verdeeldheid, scheuringen én de vorming van nieuwe groeperingen.

Tussen de Torontoblessing loopt een directe lijn naar de Ignited Church. De kerk groeide en bouwde een pand voor 15.000 kerkleden, maar splitste door onenigheden. Inmiddels is Ignited Church onderdeel van de wereldwijde pinksterorganisatie World Assemblies of God Fellowship met 55 miljoen leden; de Nederlandse Vereniging van Pinksteren Evangeliegemeenten is erbij aangesloten.

De populariteit van Ignited Church groeide, dankzij God.tv en Todd Bentley. Fans kunnen 'The Lakeland Outpouring (uitstorting)' sponsoren door per minuut zendtijd te kopen.

Deze uitgekiende, nieuwe mediatactiek gecombineerd met de volkse uitstraling van Bentley veroorzaakten volgens Van der Laan deze wereldwijde hype.

De pinkstertheoloog noemt Bentley een radicaal postmoderne evangelist doordat hij nauwelijks preekt maar vrijwel direct toont wat God doet. Hij laat zich niet in een bepaald kerkgenootschap duwen en is wars van nette pakken. De Canadees kleedt zich in spijkerbroek en T-shirt en zit van top tot teen onder de tatoeages en piercings, die niet alleen stammen uit zijn drugsverleden. Dat spreekt Arend de Graaf uit Bunschoten aan.

„Als God van hem houdt, houdt hij ook van mij."

Van der Laan: „Bentley is technisch een goede evangelist die het volgens mij oprecht meent, en oproept tot bekering. Maar dat hij alleen bídt om wonderen en ze niet zou claimen, is niet waar. Hij roept voortdurend: 'De Heer gaat je genezen'. Hoe weet je dat nou? Dat is misleidend, want lang niet iedereen wordt genezen. Als iemand niet geneest, gaat hij snel over naar de volgende. Zo leidt hij slim de aandacht af."

Het grote gevaar in Lakeland vindt Van der Laan dat Bentley wel erg centraal staat en kritiekloos wordt gevolgd. De ochtenddiensten, die zijn medewerkers leiden, zijn beduidend minder succesvol. „Verschil met de Torontoblessing is dat die door meer mensen werd gedragen. Wonderen moeten naar God verwijzen, niet naar Bentley. Ik hoop dat hij standhoudt en nuchter blijft tussen al die mensen die hem tot man Gods verklaren."

Van buiten de gemeenschap oogst Bentley veel kritiek. Op diverse internetfora wordt hij beticht van leugens over zijn 'wonderen en visioenen'. Bentley zegt regelmatig engelen te ontmoeten en inkijkjes te krijgen in het koninkrijk van God. Zo zou de evangelist Paulus Bentley verteld hebben dat voorvader Abraham hem geholpen heeft bij het schrijven van Bijbelboek Hebreeën.

Dat versterkt Van der Laans kritiek. „Zijn visioenen zijn erg controversieel. In pinksterkerken wordt hij niet snel uitgenodigd."

Omdat Bentley zo 'down to earth' oogt, verwacht Van der Laan wel een grote populariteit in Nederland, net als de inmiddels uitgedoofde Torontoblessing.

De Graaf noemt 'Lakeland' nu al groter dan Toronto na een jaar. Tegelijk blijft Nederland nuchter, getuige de reactie van mede-voorganger Paul Westerlaken van de Rafaël Evangelisch Centrum in Amersfoort, de gemeente van De Graaf. „Die wonderen klinken super, maar wat de vruchten zijn op lange termijn, moet zich nog bewijzen."

Opwekking slaat over naar Barneveld

Eerst genas er incidenteel eens een zieke in de groeiende evangelische gemeente De Doorbrekers in Barneveld. Maar sinds het voorgangerspaar Peter en Ilona Paauwe enkele diensten van Todd Bentley in Lakeland hebben bezocht, zijn er in drie weken al tien tot twintig mensen genezen in hun gemeente. Een meisje dat niet kon ruiken, rook later de geur van bitterballen. Een jongen met reuma meldde dat zijn vingers recht stonden en dat hij geen pijn meer had. De genezingen brengen veel enthousiasme én meer zieken naar Barneveld, net als in Lakeland. Paauwe: „De sfeer in Lakeland was bijna elektrisch. De grote aantallen genezingen en het gemak en de eenvoud waarmee die plaatsvonden, waren heel bijzonder. Ik denk dat God wereldwijd wat aan het doen is." Toch wil Paauwe zijn diensten niet op genezing gaan inrichten. Pas aan het eind van een dienst geeft hij daar ruimte voor. „Het moet in balans zijn. Genezing is slechts een van de aspecten in een gemeente. Het gaat ook om redding en aanbidding."

Twee filosofen, Sebastien Valkenberg en Ger Groot, schrijven op deze plaats om beurten een polemische column. Reageer op www.trouw.nl/meer.

Waarom is voetbal zo slecht?

Ger Groot

Toegegeven: een kenner ben ik niet, een liefhebber nog minder. Ik ben een verwonderde buitenstaander die ziet hoe twee maal elf volwassen mannen in korte broeken hijgend een bal in een doel trachten te krijgen, met als enig oogmerk daarna weer precies hetzelfde te doen. En ik vraag mij af waarom vele miljoenen mensen daar ademloos naar kijken.

Er moet een heel bijzonder soort verfijning aan te pas komen om zo'n zinloze handeling fascinerend te maken, vergelijkbaar met Tibetaans meditatiegezang, kantklossen of het kijken naar films van Andy Warhol.

Twee grote verschillen vallen direct op. Bij de laatste categorie slaat de verfijning van lieverlee over op de verstilde toeschouwers. En díe zijn, in tegenstelling tot de voetbalmiljoenen, uiterst gering in aantal. Vermoedelijk heeft het één iets met het ander te maken.

Ieder zij zijn pleziertjes gegund, zelfs de massa. Maar iedere tolerantie heeft zijn grens. Dat die elke zondag wordt getart omdat de nieuwsvoorziening op 'de sport- en actualiteitenzender' het tweede *rücksichtlos* opoffert aan het eerste, is tot daar aan toe.

Veel erger is dat het voetbal de brandhaard is geworden voor alles wat er met de maatschappij mis is. Te spreken over 'verruwing van de omgangsvormen' klinkt in dat verband zelfs lichtelijk belachelijk. Kleine burgeroorlogjes zijn het die in en rond de stadions worden uitgevochten, met bij interlands af en toe een grootschalig conflict tussen hele naties.

Daar heeft de bal niets mee van doen, noch het spelreglement. Maar de manier waarop dat reglement in competitie wordt omgezet, is al een stuk dubieuzer. Op het veld worden de allerjongste pupillen door krijsende ouders op de zaterdag opgehitst tot de valsigheden die de professionals de dag daarop routinematig laten zien. En de dag dáárop worden, ver van het veld, de contracten getekend waarin ook het voetbal zich het walhalla van de grootverdiener kan tonen.

In de exorbitante gages van de topspelers blijkt het voetbal een kiene leerling te zijgen geweest van de perverse lessen van het kapitalisme. Waarom altijd alleen maar topmanagers aangeklaagd vanwege hun grijpgraagte?, klagen die laatsten, en voor één keer hebben zij gelijk, zij het niet op de manier waarop ze dat zelf zouden willen.

De obsceniteit van het miljoenensalaris wordt er, ook in het balspel, niet minder om, maar op haar beurt weer een corrumperend voorbeeld.

Zo werd voetbal een verzoeking én bezoeking van de maatschappij. Het heeft dan ook een bijna sacraal karakter. Van oudsher verzamelde het heilige datgene wat de samenleving boven het verstand ging: allereerst het gewelddadige, immorele en kolossale. Goden hebben van oudsher nooit gedeugd en zelfs in het Oude Testament is Hij nog schrikwekkend.

Het christendom heeft daar een einde aan willen maken, maar heeft in het voetbal zijn trekken thuis gekregen. Als de bal een heilig voorwerp is en zijn spelers 'godenzonen', dan zijn ze dat in de gestalte van de oude, heidense sacraliteit. Dát hebben ze op de Veluwe in ieder geval heel goed begrepen.

Maar kennelijk is die sacraliteit onuitroeibaar en moeten we ermee leren leven. Ze vulde onmiddellijk de lege plaats op die de zondagsrust in de menselijke bezigheden openliet – wat terloops verklaart waarom er op zondag ook zo weinig actualiteit te melden is.

Voetbal is slecht in de mate waartoe de mens tot het kwade geneigd is – en dan is het balspel altijd nog het míndere kwaad. Niet voor niets is het de sport van de democratie.

Geen van beide deugt écht, maar ze zijn altijd nog beter dan wat ervoor in de plaats kan komen.

www.trouw.nl/meer

Op 'reliwiki' vind je elke kerk

Van onze redactie religie & filosofie

AMSTERDAM – De website www.reliwiki.nl gaat op 9 juni in de lucht. De site is een project in het kader van 2008 Jaar van het Religieus Erfgoed. Reliwiki geeft toegang tot een database van bijna 18.000 huidige en voormalige religieuze gebouwen in Nederland.
Doordat er gebruik wordt gemaakt van 'open' software (Google Earth en Wikipedia) kan iedereen op een eenvoudige manier zelf informatie aan de website toevoegen.
Een redactiegroep onder leiding van het Gelders Genootschap, partner binnen dit project, draagt zorg voor de feitelijke betrouwbaarheid van de informatie op de website.
De website is bedoeld voor een breed publiek; een afgeschermd gedeelte ervan is speciaal ontwikkeld voor beleidsmakers. Doel is dat www.reliwiki.nl zich ontwikkelt tot de meest actuele, volledige, dynamische en gebruiksvriendelijke informatie- en kennisbron op het gebied van gebouwd religieus erfgoed. De website maakt de omvang en de aard inzichtelijk van de problemen waarmee behoud van religieus erfgoed gepaard gaat. Dat in kaart brengen was een belangrijk doel van het Jaar van het Religieus Erfgoed. Reliwiki geeft antwoord op vragen als: hoeveel kerken, moskeeën, kloosters en synagogen zijn er nu precies in Nederland? Welke zijn nog in gebruik, wie zijn de gebruikers? En hoe is de conditie van het gebouw en de inventaris?